

Uitgelezen

De onbekende Lenin. Uit het geheime archief

Richard Pipes

Robbert van der Vos

Wladimir Iliitsj Oeljanov (Lenin) werd in 1870 geboren in Simbirsk als zoon van een inspecteur van onderwijs. Zijn broers en zusters namen deel aan de radicale beweging; zijn oudste broer, Alexander, werd in 1887 geëxecuteerd wegens lidmaatschap van een organisatie die een moordaanslag op de tsaar beraamde. Lenin toonde echter pas interesse in de politiek nadat hij in de herfst van 1887 was gearresteerd en weggestuurd van de Universiteit van Kazan wegens deelname aan een studentendemonstratie tegen bepaalde universiteitsreglementen. Omdat hij zijn studie niet kon vervolgen bracht hij de volgende vier jaar in gedwongen ledigheid door, waardoor hij zich verdiepte in de radicale literatuur. In 1891 namen de autoriteiten eindelijk een wat soepeler houding aan en werd hem het toegestaan om externe examens te doen voor een graad in de rechten aan de Universiteit van Sint-Petersburg. Tegen die tijd was hij een overtuigd revolutionair - hoewel niet-marxistisch - en een aanhanger van de 'Volkswil', welke beweging terreur voorstond.

Onder invloed van rijpere en meer belezen radicale intellectuelen (G.V.Plechanov, P.B.Stroev) schoof Lenin in de jaren negentig van de vorige eeuw op naar het marxisme, en dankzij zijn organisatorische kwaliteiten verwierf hij zich al snel een prominente plaats in de rangen van de clandestiene Russische Sociaal-Democratische Arbeiderspartij. In 1897 werd hij gearresteerd en veroordeeld tot drie jaar ballingschap wegens opruiende activiteiten onder de arbeiders van Sint-Petersburg. Tijdens zijn ballingschap (1897-1900) vernam hij van de reformistische neigingen in de beweging en besloot hij binnen de beweging een splintergroepering op te zetten die het orthodoxe marxisme aanhing. Tegen die tijd had hij ook het vertrouwen verloren in de mate waarin de arbeidersklasse de revolutie was toegeedaan.

Na zijn vrijlating uit ballingschap begaf Lenin zich naar Duitsland, waar hij met verscheidene lotgenoten het tijdschrift *Iskra* (Vonk) uitgaf. Op het Tweede Congres van de Russische Sociaal-Democratische Arbeiderspartij, dat in 1903 in Londen werd gehouden, brak hij met die socialisten die een democratisch georganiseerd partij voor ogen hadden welke nauw geaffilieerd was met de arbeidersbeweging. Hijzelf gaf de voorkeur aan een ondergrondse organisatie gemodelleerd naar de Volkswil en bestaande uit full-time beroepsrevolutionairen. Lenin noemde zijn groepering de bolsjewieken (de meerderheid) en zijn tegenstanders de mensjewieken (de minderheid), hoewel de mensjewieken in werkelijkheid wat groter in aantal waren. In de volgende tien jaar vormde hij zijn aanhangers geleidelijk om tot een afzonderlijke organisatie, de Russische Sociaal-Democratische Arbeiderspartij (bolsjewistisch). In 1918 zou de partij omgedoopt worden in: de Russische Communistische Partij. Hij leidde de activiteiten van zijn Russische aanhang vanuit het buitenland, waar hij vrijwel alle jaren vóór de Revolutie doorbracht.

Bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog nam Lenin onmiddellijk stelling tegen de vijandelijkheden en drong er bij de arbeiders aller landen op aan om van de oorlog tussen naties een burgeroorlog tussen klassen te maken. Hij riep ook om een nederlaag van Rusland. Dit feit trok de aandacht van de Duitsers en Oostenrijkers, van wie de laatste financiële bijdragen begonnen te leveren voor zijn activiteiten.

Bij het uitbreken van de Februarirevolutie van 1917 gaf Lenin zijn aanhangers in Rusland de opdracht om de Voorlopige Regering niet te steunen maar zich voor te bereiden op een directe socialistische revolutie. Hij keerde in april naar zijn vaderland terug met de steun van de Duitse regering, die zich bewust was van zijn negatieve opvattingen over de oorlog en de Geallieerden, en die hoopten hem te kunnen gebruiken om Rusland van het oorlogstoneel te laten verdwijnen. Vandaar dat de Duitse regering Lenin en zijn partij tot de Duitse overgave in 1918 ruimschoots van financiële middelen bleef voorzien.

Dat geld hielp Lenin bij het opzetten van een eigen pers en een netwerk van bolsjewistische cellen in Rusland, alsmede zijn privé-leger, de Rode Garde. Terwijl de ineffektieve Voorlopige Regering van de ene crisis in de andere belandde hield Lenin zijn krachten paraat om toe te slaan. In juli 1917 had de Voorlopige Regering echter voldoende bewijslast verzameld die hem in verband bracht met de Duitsers om hem wegens verraad voor het gerecht te brengen. Lenin achtte het toen verstandig zijn toevlucht te zoeken in Finland.

In oktober keerde hij in het geheim terug naar Petrograd, wist de aarzelingen van zijn luitenanten te overwinnen en slaagde erin het Centraal Comité te overreden om de militaire organisatie van de partij toe te staan een staatsgreep te plegen. Van 25 op 26 oktober grepen de bolsjewieken de macht in de hoofdstad Petrograd, schijnbaar ten gunste van de sovjet van Petrograd maar in werkelijkheid voor zichzelf. Zij sloten snel vrede met de Duitsers en gingen ertoe over een eenpartij-regime te vestigen, het prototype van alle 20ste-eeuwse totalitaire staten.

Vanaf dat moment is Lenins leven onlosmakelijk verbonden met de geschiedenis van de Sovjetunie. Terreur elimineerde alle bekende oppositiegroeperingen in gebieden die onder controle van de bolsjewieken stonden en intimideerden de rest van de bevolking. Maar de voornaamste doelstelling van het nieuwe regime - het verspreiden van de revolutie in het buitenland en het vestigen van een communistische economie in Rusland zelf - mislukten. Tegen 1921 besefte Lenin dat een lange en moeilijke periode van consolidatie in het verschiet lag. In mei 1922 werd hij getroffen door de eerste van een reeks beroertes die hem steeds verder verzwakten, zijn vermogen beperkten om als leider van de Communistische Partij en hoofd van de sovjetstaat te dienen en hem dwongen het gezag toe te vertrouwen aan zijn luitenanten, van wie hij niemand echt in staat achtte de verantwoordelijkheden te dragen. In maart 1923, toen hij werd getroffen door een beroerte die hem het spreken onmogelijk maakte en hem gedeeltelijk verlamde, bevond hij zich in een zeer geïsoleerde positie. De macht was in handen gekomen van een driemanschap, bestaande uit Stalin, Kamenev en Zinojev.

Lenin stierf in januari 1924.

Deze biografische schets komt uit *De onbekende Lenin, Uit het geheime archief* van Richard Pipes (Balans, Amsterdam, 1998, ISBN 90 5018 358 9). Pipes selecteerde 122 documenten uit de periode van 1886 tot aan het einde van Lenins leven uit het tot voor kort geheime Lenin-archief en voorziet ze van commentaar. De meeste documenten handelen over de periode van de burgeroorlog en van de Rode en Witte terreur. Daarnaast zijn er documenten te vinden over verdeeldheid binnen het bolsjewistische kamp, over Lenins liefdesleven, over de aristocratische aspiraties van de familie Oeljanov. De meeste documenten gaan echter over terreur tegen de boeren, het uitschakelen van politieke tegenstanders, geheime onderhandelingen en clandestiene steun aan buitenlandse bondgenoten. Documenten die het communistische bewind niet vond passen bij haar geschiedsbeeld en dus werden opgeborgen, diep opgeborgen.

Het is een boeiend boek geworden. Soms amusant, soms onthullend, maar soms vraag je je af wat men nu precies duidelijk probeert te maken. Vanuit Russisch nationalistisch perspectief zijn Lenins pogingen Ruslands deelname aan WO1 te ondermijnen wellicht erg, maar vanuit een ander perspectief behoort dat juist tot één van zijn vruchtbaarste stellingnames. Het totaalbeeld wat oprijst is dat van het aan de macht komen van mensen die bedreven zijn in politieke conspiratie, naïeve wereldverwachtingen hebben (de wereldrevolutie is nabij, wordt lang volgehouden), onervaren staatslieden zijn, voor wie alles goorloofd is en met een extreem vijanddenken: hij die het niet met ons eens is, is een vijand. En een onverschilligheid tegenover menselijk leed. De verschillende documenten die Lenin ontving over programs (van Roden) tegen Joden deed Lenin af met 'ter archivering', oftewel opbergen dit papier en verder geen actie ondernemen. Verder is het opvallend dat bij zeer veel genoemde bolsjewisten aan wie Lenin schreef of die een taak moesten uitvoeren, in de toelichtende voetnoten vermeld staat dat deze persoon omkwam tijdens de Stalin-terreur. Om het beeld te completeren volgen hier enkele fragmenten uit bepaalde documenten.

11 augustus 1918

Aan Penza

Aan kameraden Koerajev, Bosj, Minkin, en andere Penza-communisten
Kameraden! De opstand van de vijf koelakken-districten moet genadeloos de kop worden ingedrukt. De belangen van de gehele revolutie vereisen dat, want momenteel is de 'laatste beslissende slag' met de koelakken overal aan de gang. Er moet een voorbeeld gesteld worden.

1. Hang (hang zonder mankeren, zodat de mensen het zien) niet minder dan honderd bekende koelakken, rijkelui, afpersers op.
2. Publiceer hun namen.
3. Ontneem hun alle graan.
4. Wijs gijzelaars aan - bijvoorbeeld per geantendeerd telegram/zoals voorgesteld in de telegrammen van gisteren.

Doe het zo dat in een omtrek van honderd werten de mensen zullen zien, beven, weten, schreeuwen. ze wurgen de koelak-afpersers en ze zullen ze blijven wurgen.

Telegrafeer ontvangst en uitvoering.

Hoogachtend, Lenin

Vind een paar echt harde mensen.

Voor 28 april 1918

Ontwerp van Kamenev en Lenin voor een resolutie betreffende de drukkersstaking.

1. Eis van de Moskouse Tsjeke om genadeloze arrestaties uit te voeren onder de stakers en hun afgevaardigden, met voorbijgaan aan eerdere overwegingen.
2. Ontbied Chalotov naar de Raad van Volkscommissarissen rond negen uur.
L. Kamenev
3. Eis van Kamenev onmiddellijk Rode drukkers uit Petersburg te ontbieden.

23 juli 1920

Charkov. Aan Stalin

De situatie in de Komintern is schitterend. Zinovjev, Boecharin en ik ook denken dat onmiddellijk de aanzet moet worden gegeven tot de revolutie in Italië. Mijn persoonlijke mening is dat hiertoe Hongarije gesovjetiseerd zou moeten worden, en misschien ook Tsjechië en Roemenië. We moeten daar eens zorgvuldig naar kijken. Geef me uw gedetailleerde conclusies. Duitse communisten denken dat Duitsland vanuit het lompenproletariaat driehonderd-duizend man kan ronselen tegen ons.

Lenin.

19 maart 1922

Brief aan Molotov voor de leden van het Politbureau.

Zeer geheim. Maak geen kopieën om welke reden dan ook, maar laat elk lid van het Politbureau (evenals kameraad Kalanin) zijn commentaar op dit document schrijven. Lenin

.....
Een wijs auteur in zaken van staatsmanschap heeft terecht opgemerkt dat het noodzakelijk is om bepaalde wreedheden te begaan teneinde een bepaalde politiek doel te bereiken, ze moeten op de meest energieke wijze worden uitgevoerd en binnen de kortst mogelijke tijd omdat de massa's geen langdurige blootstelling aan wreedheden zullen accepteren.....

Daarom kom ik tot de definitieve conclusie dat we juist op dit moment op meer beslissende en meedogenloze wijze de strijd moeten aanbinden met de priesters van de Zwarte Honderd en hun verzet met zo'n wreedheid moeten vernietigen dat het hen decennia lang zal blijven heugen.....

Deze instructie moet inhouden dat hij in Sjoeka zoveel vertegenwoordigers van de plaatselijke geestelijkheid, kleinburgers en bourgeois arresteert als mogelijk is, niet minder dan enkele dozijnen, op verdenking van directe of indirecte deelname aan gewelddadig verzet tegen het decreet van het Centraal Executief Comité met betrekking tot de confiscatie van kosbaarheden van de kerk.Op basis van dit verslag zal het Politbureau een gedetailleerd directief uitvaardigen aan de gerechtelijke instanties, ook mondeling, dat het proces tegen de opstandelingen van Sjoeka die zich verzet hebben tegen de hulpverlening aan de hongerenden met de grootste spoed moet worden gevoerd en dat het op geen andere wijze mag aflopen dan met de executie per vuurpeloton van een zeer groot aantal van de meest invloedrijke en gevaarlijke leden van de Zwarte Honderd in Sjoeka, en voorzover mogelijk niet alleen in die stad maar ook in Moskou en verschillende andere geestelijke centra.

.....
Hoe groter het aantal vertegenwoordigers van de reactionaire geestelijkheid en reactionaire bourgeoisie dat we om deze reden kunnen executeren, des te beter. We moeten deze mensen nu meteen een lesje leren, zodat ze in de komende decennia niet eens meer aan verzet durven te denken.

.....
Lenin

17 juli 1922

Brief aan Stalin

Kameraad Stalin!

Met betrekking tot de deportatie van mensjewieken, volkssocialisten, cadetten en dergelijke uit Rusland, wil ik vragen stellen gezien het feit dat deze operatie, die ik voorafgaand aan mijn verlof heb geïnitieerd, tot op heden niet is uitgevoerd.

Resoluut alle volkssocialisten 'ontwortelen'? Pesjehonov, Mjakotin, Gornfeld, Petrisjtsjev en de anderen. Ik vind dat ze allemaal gedeporteerd moeten worden. Zij richten meer schade aan dan de Socialisten-Revolutionairen omdat ze uitgekookter zijn.

Ook A.N. Potresov, Izgoev en de gehele staf van Ekonomist (Ozerov en vele, vele anderen). Mensjewieken: Rozanov (een arts, uitgekookt), Vigdortsik (Migoelo of zo'n soort naam), Ljoebov Nikolajevna Radtsjenko en haar jonge dochter (naar verluidt kwaadaardige vijanden van het bolsjewisme); N.A. Rozjkov (hij moet gedeporteerd worden: hij is onverbeterlijk); S.A.(L.) Frank (auteur van Metodologica). Een commissie onder leiding van Mantsev, Messing en anderen moet ook een lijst maken van enkele honderden van dergelijke heerschappijen die zonder genade naar het buitenland moeten worden gedeporteerd. We zullen Rusland voor lange tijd zuiveren.

Met betrekking tot Lezjnev (voorheen van Djen) moeten we goed nadenken of hij niet gedeporteerd moet worden. Hij zal altijd doortrapt blijven, voorzover ik uit zijn artikelen die ik heb gelezen kan nagaan.

Ozerov, net als de hele staf van Ekonomist, zijn de meest meedogenloze vijanden. Allemaal - Rusland - uit.

Dit moet onmiddellijk worden uitgevoerd. Voor het proces van de Socialisten-Revolutionairen - zeker niet later. Arresteer enkele honderden zonder de reden daarvoor te noemen - eruit, heren!

Alle auteurs van Dom literatorov (Huis van schrijvers) en Mysl in Petrograd: Charkov moet doorzocht worden - we kennen het niet, het is een 'vreemd land' voor ons. We moeten snel zuiveren, niet later dan tegen het eind van het proces van de Socialisten-Revolutionairen.

Let op de literaire types in Petrograd (adressen staan in Novaja roeskaja kniga, nr. 4, 1922, blz. 37) en de lijst van privé-uitgevers (blz. 29).

Met communistische groet,

Lenin

13 maart 1921

Samenvatting van Lenins opmerkingen tijdens de conferentie van de afgevaardigden naar het Tiende Congres van de RCP(b) - de aanhangers van het Platform van Tien.

.....

.....

Trotski wil ontslag nemen. In de afgelopen drie jaar heb ik veel ontslagbrieven gekregen. En ik heb er verschillende gewoon laten liggen. Maar Trotski is een onberekenbare man met militaire ervaring. Hij is verliefd op de organisatie, maar van de politiek heeft hij geen benul.